

Гендерний фактор впливає також на утворення назв жіночих професій. У багатьох сучасних мовах часто блокується утворення форм жіночого роду через соціальні причини (перевага чоловічої праці з відповідними посадами та професіями); брак мовних ресурсів самих мов, тобто слів, що називають професії у формі жіночого роду або нейтральних суфіксів для творення нових слів; стереотипи, які несуть негатив і для жінок і для чоловіків.

Зважаючи на це, лінгвісти наполягають на перегляді та зміні існуючих мовних норм, враховуючи гендерний компонент для подолання ознак сексизму.

Слід сказати, що французька мова має всі потрібні морфологічні, синтаксичні та лексичні структури для утворення форм жіночого роду. Крім того, для подолання асиметрії у назвах осіб жіночої статі було запропоновано використання гендерно нейтральних одиниць: *personne, individu*; вживання різних форм детермінативів, неозначено-особових займенників та синтаксичних конструкцій (активна, пасивна, безособова). Однак йдеться про престижні професії та високі посади, які завжди належали чоловікам. Тому важко утворити форми жіночого роду від цих найменувань. До них належать, наприклад, такі професії: *expert, lieutenant, soldat, préfet, professeur* та ін. На сторінках преси можна знайти ці назви у жіночому роді з додаванням «e» німого: *experte, lieutenante, soldate, préfete, professeure*. Але ці слова ще не зафіксовано у словниках французької мови. У зв'язку з цим альтернативними формами до цих назв осіб можуть виступати номінації з лексичними одиницями *Madame* і особливо *femme*. Наприклад, *Mme la Présidente, Mme la ministre, femme-expert, femme-lieutenant, femme-soldat, femme-médecin, femme-peintre* тощо. У цих словосполученнях, на думку М. Ягелло, слово *femme* набирає значення префікса і стоїть в препозиції [2, 134].

У позначенні жіночих професій труднощі виникають часто через самих жінок, які відмовляються від назв, що мають негативну оцінку (*soldate, philosopheuse, chéfesse* та ін.) у суспільстві, де існують стереотипи і бракує гнучкості лінгвістичної системи мови.

Як свідчать словники інформатики та нові засоби комунікації, у французькій мові існує тенденція утворення назв осіб з нейтральним суфіксом *-iste*, продуктивним і широкоживаним у різних галузях промисловості та технологій для позначення фахових спеціалізацій у межах окремих професій (*étalagiste, voyageur, autocariste, câbliste, perchiste, groupiste, néoniste, etc.*).

Висновки. Дослідження показало, що, незважаючи на відсутні зміни гендерного характеру, позитивні зрушення суспільної думки щодо положення жінок у сучасному світі, номінації, які позначають відомі і нові ролі жінок та їх професій, залишаються маркованими. Зміцнення позицій жінок відображено в збільшенні кількості і закріпленні в мові лексичних одиниць із компонентом *femme* і гендерно нейтральним *personne*.

Список використаної літератури

1. Le Robert quotidien. Dictionnaire pratique de la langue française. – Paris, 1996.
2. Yaguello M. Les mots et les femmes / M. Yaguello. – Paris : Payot, 1979. – 202 p.

Статтю подано до редколегії
15.03.2012 р.

УДК 811.111:81'373

М. Б. Тхір – аспірант Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

Метафори-соматизми в промових Б. Обама

Роботу виконано на кафедрі англійської філології
НПУ ім. М. П. Драгоманова

У статті розглянуто різні підходи до визначення терміна «соматизм», досліджено особливості метафор-соматизмів у промових президента Б. Обама та їх прагматичний вплив на адресата.

Ключові слова: соматизм, метафора, сема, лексема, адресат, адресант.

Тхир М. Б. Метафори-соматизми в речах Б. Обами. В статті розглядаються різні підходи до визначення терміна «соматизм», досліджуються особливості метафор-соматизмів у речах президента Б. Обами та їх прагматичне вплив на адресата.

Ключевые слова: соматизм, метафора, сема, лексема, адресат, адресант.

Tkhir M. B. Somatic Metaphors in the Speeches of Barack Obama. Various approaches to the term «somatism» are analyzed in the article, the characteristics of metaphorical somatisms in the speeches of Barack Obama and the pragmatic influence of the analysed units on the audience are determined.

Key words: somatism, metaphor, seme, lexeme, speaker, listener.

Постановка наукової проблеми та її значення. Соматичну лексику англійської мови досліджували у роботах Н. А. Власової, Е. А. Беличенко, Е. С. Андерсена, подається в словниках І. Р. Гальперіна, В. К. Мюллера, А. С. Хорнбі, Н. Вебстера; аспектами соматичної фразеології займалися Ю. А. Долгополов (1973), В. Ф. Скар, І. В. Тимченко (1990), А. О. Кармишаков (1992), С. Е. Саїдова (1992), І. І. Ібрагімова (1993), Ф. І. Хейшхо (2000), З. Б. Бгуашева (2003), М. А. Сарян (2006), А. Ш. Трахова (2006) тощо, однак соматизми в президентському дискурсі США залишаються дослідженими недостатньо. **Мета** статті полягає в аналізі метафор-соматизмів як засобів вторинної номінації у промовах Б. Обами та дослідженні їх ролі в здійсненні прагматичного впливу на реципієнта. **Матеріалом** статті служать промови президента США Барака Обами за час його президентської діяльності. **Об'єкт** дослідження – метафори-соматизми в промовах президента Б. Обами. **Предмет** дослідження – характеристики проаналізованих одиниць та їх прагматичний вплив на адресата. **Завдання** статті полягає в аналізі трактувань терміна «соматизм», виявленні метафор-соматизмів у промовах американського президента, описі їх семіотичних і прагматичних характеристик.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Уперше терміни «соматизм» і «соматичний» були введені у фіноугрознавстві. Дослідник естонської мови Ф. Вакк, розглядаючи фразеологізми, які мають у своєму складі слова – назви частин людського тіла (названі автором *соматичними*), вважає, що вони є одними з найдавніших пластів фразеологічного складу мови [1, 23]. Це можна пояснити тим, що людина з давніх-давен пов'язувала різні частини тіла з певними предметами, явищами, поняттями, тобто встановлювала певні символічні зв'язки.

Слід зазначити, що трактування в лінгвістиці терміна «соматизм» не є однозначним. Ф. Вакк вважає соматизмами сукупність стійких словесних комплексів, які мають у своєму складі назви частин тіла людини й тварини, назви рідини в тілі («кров»), а також слова, які не називають частини тіла, але безпосередньо пов'язані з організмом людини («нерв», «кістка» тощо). О. Назаров вважає, що соматизми включають лише назви частин тіла. Ми ж будемо дотримуватися визначення терміна «соматизм», наданий Ф. Вакком, оскільки вважаємо, що всі ділянки тіла складають антропоцентричну картину людини [3, 30].

Р. Ю. Мугу поділяє соматичну лексику за характером об'єкта номінації на шість груп:

- 1) сомонімічна лексика, яка служить для позначення частин і ділянок людського тіла (від грец. *soma* – «соматизм» тіло, + *onim* – ім'я, назва);
- 2) остеонімічна лексика, що позначає кістки людського тіла та їх з'єднання (від грец. *osteon* – кістка);
- 3) спланхнонімічна лексика – номінації внутрішніх органів людського тіла (від грец. *splanchna* – нутроші);
- 4) ангіонімічна лексика, яка служить для позначення кровоносної системи людського організму (від грец. *angeion* – судина);
- 5) сенсонімічна лексика – номінації різних аспектів чуття людського організму (від латин. *sensus* – чуття);
- 6) лексика, яка позначає хвороби, недуги та прояви людського організму [2, 81–82].

Соматичні одиниці використовуються у всіх типах дискурсу і, зокрема, в політичному. Вживаючи назви частин тіла у переносному значенні, адресант намагається передати свої емоції та викликати певні почуття в реципієнта, а збудження різних емоцій у потенційного електорату завжди було одним із основних завдань політичних лідерів. Звернення до частин тіла має ефективний вплив на адресата через часту здатність реципієнта ототожнювати й асоціювати використані адресантом соматичні одиниці зі своїми власними.

Образна соматична лексика у промовах президента Б. Обами відіграє важливу роль для формування іміджу самого президента, адже імпліцитно виражає його ставлення до тих понять, які йому небажано, невігідно або незручно називати. Проаналізувавши промови Б. Обами 2008–2012 рр.,

виявлено, що значну частину вжитої президентом соматичної лексики становлять метафори. *Метафори-соматизми* сприймаються аудиторією не так болісно і часто дозволяють пом'якшити негативність повідомлюваного та уникнути небажаної реакції адресата.

Найбільший відсоток метафор-соматизмів у промовах президента (76 %) становлять одиниці з семами *heart* і *hand*: *beating heart of economy, the proposition at the heart of our founding, at the heart of Europe, to show their heart in the face of adversity; to be met with an iron fist, to get our arms around this budget, to suffer at the hands of bin Laden, to face brutality and death at the hands of their own government, to offer our neighbors a hand.*

У більшості випадків лексему *heart* у засобах вторинної номінації Б. Обама потрібно трактувати як центр чи хоробрість, винятком лексеми *heart* з іншою семантикою може бути метафора *beating heart of our economy*, де *heart* має значення рушійної сили та двигуна:

Step by step, what we've tried to do is to, even as we were dealing with the immediate crisis, look at not the next election but look at the next generation, and say to ourselves, what's really going to make a difference in terms of growing a middle class that is the backbone, that is the beating heart of our economy, and giving access to people so that if they work hard they know that they can find a job that pays a living wage, and they know that they won't be bankrupt because they get sick, and they can send their children to college to aspire to something even greater than they achieved, and that they can retire with dignity and respect [The White House, Office of the Press Secretary, September 20.2010, Remarks by the President at Dinner Reception for Congressman Sestak, Pennsylvania Convention Center, Philadelphia, Pennsylvania].

Метафори-соматизми зі семою «рука» здебільшого несуть семантичне навантаження міцності, контролю та допомоги:

I hope that, despite the fact that it got voted down in the Senate, that both the Republican Leader Mitch McConnell and the Republican Leader in the House John Boehner go ahead and fully embrace what has been a bipartisan idea to get our arms around this budget [The White House, Office of the Press Secretary, February 01, 2010, Remarks by the President on the Budget, Grand Foyer].

But we cannot stand idly by when a tyrant tells his people that there will be no mercy, and his forces step up their assaults on cities like Benghazi and Misurata, where innocent men and women face brutality and death at the hands of their own government [The White House, Office of the Press Secretary, March 19.2011, Remarks by the President on the Situation in Libya, Tryp Convention Brazil 21 Center Brasilia, Brazil]. Соматична метафора *death at the hands of their own government* уособлює контроль уряду Лівії над усіма воєнними подіями та його жорстокість до невинних чоловіків і жінок. В іншому значенні виступає *hand* у промові Б. Обама стосовно операції по Осамі бін Ладену. Тут, у соматичній метафорі, *we offered our neighbors a hand* ми можемо спостерігати лексему *hand* як замітник номінації *help*.

Також президент використовує у своїх метафорах і інші частини тіла, здебільшого такі, як *eyes* та *back*:

In the worst economic turmoil that we've faced in generations, Las Vegas has been at the eye of the storm [The White House, Office of the Press Secretary, February 19.2010, Remarks by the President to the Las Vegas Chamber of Commerce and The Las Vegas Convention and Visitors Authority, Las Vegas City Center, Aria Hotel, Las Vegas, Nevada]. У Лас-Вегасі президент, вживаючи метафору *the eye of the storm*, має на увазі те, що місто мало величезні проблеми з економікою. *Eye* тут має значення «місце», «круговорот», «яма». Ще однією метафорою, пов'язаною зі семою «очі», у промовах Б. Обама є *to turn a blind eye to*:

Some nations may be able to turn a blind eye to atrocities in other countries. The United States of America is different [The White House, Office of the Press Secretary, March 28.2011, Remarks by the President on the Situation in Libya]. Така метафора сприяє створенню в реципієнта враження про США як про гуманну державу, а про її президента – як про справедливого лідера, що засуджує будь-які прояви жорстокості.

Сема *back* у соматичних метафорах у промовах Б. Обама спостерігається рідше (11 %): *to break the back of somebody, to break one's back, backbone*:

In battles from Nasiriyah to Karbala to Baghdad, American troops broke the back of a brutal dictator in less than a month [December 15.2011, Barack Obama's Speech at Fort Bragg, N. C.].

And we decided we had to change our health care system – even though it was hard, even though it was not always the popular thing to do – because businesses and families and ultimately the federal government were on a path that was unsustainable (Applause). It was going to break our backs if we did not finally do something [The White House, Office of the Press Secretary, September 20.2010, Remarks by the

President at Dinner Reception for Congressman Sestak, Pennsylvania Convention Center, Philadelphia, Pennsylvania]. Система медичного обслуговування провалилася б, на думку Б. Обама, якби не було вжито певних заходів урядом президента.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проведений аналіз метафор-соматизмів дозволяє зробити висновок, що з шести груп соматизмів, виділених Р. Ю. Мугу, у промовах Б. Обама спостерігаються сомонімічні, остеонімічні та спланхнонімічні одиниці. Використовуючи соматичну образну лексику, зокрема метафори-соматизми, президент Б. Обама формує собі імідж чутливого президента, патріота своєї держави, борця за демократію, противника жорстокості. Наявність соматизмів у промовах Б. Обама сприяє досягненню бажаного прагматичного ефекту – виникненню в адресата почуття гордості за свою націю, жалю за загиблими, шани, співчуття, віри у краще майбутнє. У деяких випадках вживання метафор-соматизмів спостерігається іронічний ефект.

Перспективами подальшого дослідження цієї проблематики вважаємо аналіз соматичних метонімії та їх функціонально-прагматичних особливостей у президентському дискурсі США загалом та промовах Б. Обама зокрема.

Список використаної літератури

1. Вакк Ф. О соматической фразеологии эстонского языка. Вопросы фразеологии и составления фразеологических словарей / Ф. Вакк. – Баку : [б. и.], 1968. – 23 с.
2. Мугу Р. Ю. Полисемантизм соматической лексики: на материале русского и немецкого языков : дис. ... канд. филол. наук / Р. Ю. Мугу. – Майкоп, 2003. – 166 с.
3. Назаров О. Сопоставительный анализ соматической фразеологии русского и туркменского языков : автореф. дис. ... канд. филол. наук / О. Назаров ; Туркм. гос. ун-т им. А. М. Горького. – Ашхабад, 1973. – 30 с.

Статтю подано до редколегії
14.03.2012 р.

УДК 81.411.'373.611

Л. М. Угонь – аспірант Волинського національного університету імені Лесі Українки

Етимологічні характеристики напівафіксів сучасної англійської мови

Роботу виконано на кафедрі практики англійської мови ВНУ ім. Лесі Українки

Досліджено словотворчі елементи перехідного характеру сучасної англійської мови (напівафікси). Зроблено спробу з'ясувати основні джерела та шляхи надходження напівафіксів до складу сучасної англійської мови.

Ключові слова: словотворчі засоби, словотворчий елемент перехідного характеру, напівафікс, формант, класична мова, сучасна мова, афікс.

Угонь Л. Н. Этимологические характеристики полуаффиксов современного английского языка. Исследуются словообразовательные элементы переходного характера современного английского языка (полуаффиксы). Сделана попытка выяснить основные источники и пути их поступления в состав современного английского языка.

Ключевые слова: словообразовательные средства, словообразовательный элемент переходного характера, полуаффикс, формант, классический язык, современный язык, аффикс.

Uhon L. M. Etymological Characteristics of Semi-Affixes in Modern English. The article deals with the research of word-formation elements of transition character in modern English (semi-affixes). This study is concerned with an attempt to determine the main sources and ways of approach the semi-affixes to modern English.

Key words: word-formative means, word-formation elements of transition character, semi-affixes, formant, classic language, modern language, affix.

Постановка наукової проблеми та її значення. Мова є безперервною діяльністю, що перебуває у постійному розвитку, пов'язаному зі змінами в суспільстві. Мовна історія двох останніх століть із бурхливим розвитком науки, техніки, економіки, культури, а також зміни структури самої мови підтверджують це. У процесі розвитку виникає невідповідність між наявним у певний історичний період станом мови та потребою називання нових явищ, формування думок. Така потреба може задо-